

Du lurer ikke han pus med ei tremus, men menneskene med store hjerner kan lett forveksle begreper og fenomener, skriver **Torfinn Espedal.**

Adferdsingeniørene

M

ange tror at psykologifaget utforsker og forteller oss om sammenhengene i vårt indre, og om sammenhengene mellom omgivelsene og vårt indre liv. Dette stemmer til en viss

grad, men det vi lett glemmer er at psykologifaget i økende grad selv påvirker hva kulturen vår anerkjenner som virkelighet. Psykologien later som den er en objektiv og verdinøytral vitenskap på linje med matematikk og fysikk. Den skaper begreper og forestillinger om mennesker som gir seg ut for å være entydige og målbare enheter. I bunnen av dette ligger det naturvitenskapelige idealet om at alt kan brytes ned til målbare materielle enheter. Psykologiske atomer og molekylar, liksom.

DETTE ER rene vrangforestillinger. Problemet øker når faget greier å selge sine vrangforestillinger til kulturen sin, fordi sterke krefter i denne kulturen er tjent med slike illusjoner. Sakkyndighetsdiskusjonen rundt ABB minnet oss om dette fenomenet.

I kjølvannet av denne «objektive» ideologien blomstrer testpsykologien. Det vrirmer av mer eller mindre tvilsomme tester som gir brukerne en illusjon av å måle noe virkelig og eksakt. I hendene på halvskolerte røvere gir dette tragikomiske utslag, f.eks. innen personalutvelgelse og personalhåndtering i næringslivet.

Å UTVIKLE en vitenskap handler om å lage tanker og forestillinger om hvordan opplevde fenomener er i sin natur og hvordan slike fenomener påvirker hverandre. Slike utviklede forestillinger kaller vi teorier. Faren med teorier er at de forfører oss til å tro at begreperne er fenomener. Du lurer ikke han pus med ei tremus, men menneskene med store hjerner kan lett forveksle begreper og fenomener. Intelligens er eksempel på et slikt begrep som har blitt integrert i kulturen. Men intelligens er ikke noe vi har oppdaget, men noe vi har oppfunnet. Som diagnosene.

Psykologien og psykologene har hatt en sterkt økende innflytelse i samfunnet de siste 30 årene. Som psykolog kan det være fristende å la seg beruse av denne makten og statusen. Det er lett å miste av syne at vi ofte forventes å være (og blir) adferdsingeniører som skal tilpasse individene til de rådende samfunnsforhold og verdier. Vi utvikler stadig nye metoder for endring og tilpasning.

PRESSET FRA myndighetene mot effektivitet i behandlingen er stort. Ved de offentlige behandlingstiltakene er det nå åpent gjennomslag for at behandling som krever mer enn 10 timer ikke er gangbar. Dette er i klar strid med den viten vårt fag har utviklet når det gjelder behandling av flere psykiske forstyrrelser. Det blir som å gi kreftleger ordre om å begrense behandlingen til 1 cellegiftkur når forskningen viser at man trenger 5. Flere og flere psykologer blir presset til å gå på akkord med sin faglige integritet for å imøtekomme ledelsens krav om økonomisk effektivitet. Måltallene for effektivitet og produksjon er ofte kunstige og mer egnet til å tilsløre enn å dokumentere. Diskusjonen om faglig effektivitet er et ekstremt komplekst tema som sjelden gis den oppmerksomhet det fortjener. Politikere og økonomer blir et lett bytte for ivrige markedsførere av «den effektive kuren».

PSYKOLOGPROFESJONEN er opprettet og opprettholdt for å bidra med løsninger av oppgaver for samfunnets styrende organer. Da er det lett å bli fanget i en gisselsposisjon dersom man ikke løfter blikket og prøver å forankre seg i noen verdier eller bevisstgjøre sitt menneskesyn. Den psykolog som mener han utfører behandling fra et verdinøytralt ståsted, lever i et selvbedrag.

Torfinn Espedal er psykolog, spesialist i klinisk psykologi. Han arbeider i privat praksis ved Dialog Psykologsenter. www.dialogpsykologsenter.no